

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مصادف با: ۲۴ ربیع الاول ۱۴۳۵

روز: یک شنبه

ادامه مطلب نهم:

بیان شد یکی دیگر از مطالبی که در راستای بررسی مبحث هفتم و تبیین مدلول اوامر مستعمله در لسان شارع، باید مورد تحقیق قرار گیرد، بحث از اجزاء می باشد که ذیل چند امر پی گیری می گردد. امر چهارم بحث از اجزاء و عدم آن بود که بیان شد در دو مقام ثبوت و اثبات قابل پی گیری است. همچنین بیان شد، روشن شدن بحث از مقام ثبوت، نیازمند توضیح دو قیدی است که مرحوم شیخ انصاری، در بحث از مقام ثبوت، در عنوان نزاع آورده اند. یکی قید «علی وجهه» بود که بیان شد مرحوم آخوند، سه احتمال برای آن ذکر می کنند: یکی آوردن مأموریه با قیود شرعی و عقلی، دیگری آوردن مأموریه با قیود شرعی فقط، و سوم آوردن مأموریه با قصد وجهه، که ایشان احتمال اول را ترجیح دادند. در ادامه به نقد کلام محقق خراسانی، بیان ایراد محقق بروجردی و امام خمینی «رحمة الله علیهم»، و نقد آن، و در پایان به جمع بندی خواهیم پرداخت.

نقد کلام محقق خراسانی «رحمة الله علیه»

بیان ایشان در تفسیر قید «علی وجهه»، به «اتیان مأموریه، بصورت شرعی و عقلی» بر اساس مبنای ایشان در بحث تعبدیات و استحاله اخذ قصد قربت - به معنای قصد امتثال امر در مأمور به توسط شارع مقدس - توجیه صحیحی است اما بر اساس نظریه مختار در آن مبحث^۱ - یعنی امکان اخذ قصد قربت در متعلق امر توسط شارع مقدس به هر معنایی از معانی آن - صحیح نمی باشد؛ زیرا قیودی مثل قصد قربت نیز، داخل در مأموریه بوده و لفظ مأموریه شامل مثل قصد قربت نیز می شود.

لذا اگر در عنوان نزاع در بحث اجزاء، گفته شود «آیا اتیان مأمور به مجزی است یا خیر؟»، معنای آن این است که آیا انجام مأموریه با همه اجزاء و شرایط مجزی است یا خیر؟ و عنوان نزاع، تعبدیات را نیز - که قصد قربت یکی از قیود آنهاست - شامل شده و نیازی به اضافه نمودن قید «علی وجهه» نیست. بنابراین، طبق نظر مختار، یا به قید «علی وجهه» نیازی نیست و یا اگر هم در عنوان نزاع آورده شود، فقط قیدی توضیحی می باشد.

نقدی دیگر بر کلام محقق خراسانی «رحمة الله علیه»

محقق بروجردی^۲ و به تبع ایشان حضرت امام خمینی^۳ «رحمة الله علیهم» از زاویه دیگری به محقق خراسانی ایراد نموده که حاصل آن چنین است: از طرفی، قید «علی وجهه»، برای نخستین بار در کلام شیخ اعظم انصاری «رحمة الله علیه» اخذ نشده، بلکه قبل از ایشان، صاحب فصول «رحمة الله علیه» نیز، آن را در عنوان نزاع آورده است.

۱- رجوع شود به درس ۹۸، مورخ ۹۲/۲/۲۹.

۲- ایشان در لمحات الأصول، صفحه ۸۹ می فرمایند: «و أمّا احتمال أنّ الوجه هو قصد الوجه فلا وجه لتخصيصه بالذكر. كما أنّ ما أفاده المحقق الخراساني رحمه الله: من أنّ المقصود به إفادة ما يعتبر في المأمور به عقلاً، ولا يمكن أخذه فيه شرعاً كقصد التقرب، حتى لا يكون القيد توضيحياً منظوراً فيه؛ فإنّ التفرقة بين الشرائط والقيود وإحداث القول بامتناع أخذ قصد القرية في المأمور به، إنّما هو من زمن الشيخ العلامة الأنصاري رحمه الله و تقييد العنوان بهذا القيد يكون في كلام المتقدم عليه».

۳. ایشان در مناهج الوصول، جلد ۱، صفحه ۳۰۰ می فرمایند: «أنّ المراد من قولهم: «علی وجهه» هو ما ينبغي أن يؤتی به، أي مع کلّ ما يعتبر فيه و يكون دخيلاً في تحصیل الغرض، لا قصد الوجه، و لا ما ذكره المحقق الخراساني من أنّ المراد منه إفادة ما يعتبر فيه عقلاً و لا يمكن الاعتبار شرعاً». فإنّ عدم الإمكان غير مسلم مع أنّ شبهة عدم إمكان أخذ ما يؤتی من قبل الأمر في المأمور به حدثت في هذه الأزمنة المتأخرة، و هذا العنوان مقدم علیها».

خارج اصول، سال پنجم، «مبحث أوامر».... استاد معظم حاج شیخ عباسعلی سبزواری «دام مره»
و از طرفی دیگر، بحث از امکان یا عدم امکان اخذ قصد قربت در متعلق امر و تفاوت یا عدم تفاوت آن با سایر قیود، بحثی است که از زمان مرحوم شیخ مطرح شده است. لذا از نگاه مثل صاحب فصول «رحمة الله علیه»، تفاوتی میان قصد قربت با سایر قیود، در امکان اخذ آنها در متعلق امر توسط امر، وجود نداشته است تا اینکه قید «علی وجهه» در جهت احتراز و اثبات اراده اتیان عمل با قیود شرعی و عقلی، در عنوان نزاع اخذ شده باشد. لذا احترازی بودن قید «علی وجهه» از کلام مثل صاحب فصول «رحمة الله علیه» بعید بوده و استظهاری نادرست می-باشد.

بیان نقد استاد معظم

به نظر می‌رسد این ایراد وارد نمی‌باشد؛ زیرا نظر محقق خراسانی «رحمة الله علیه» در تفسیر قید «علی وجهه» به متقدمین مرحوم شیخ نمی‌باشد و بلکه یقیناً نظر ایشان در تفسیر این قید، به کلام مثل مرحوم شیخ است که قصد قربت را متفاوت از سایر قیود دانسته و اخذ آن را در متعلق امر، محال می‌دانند.

مؤید این مطلب آن است که محقق خراسانی «رحمة الله علیه» در مقام استظهار اراده علیت و تأثیر از کلمه «اقتضاء» در محل نزاع، نسبت دادن «اقتضاء» به «اتیان مأمور به» را دلیل بر استظهار خود می‌دانند^۱ و این در حالی است که این نسبت، در کلام مرحوم شیخ صورت گرفته است، و در کلام صاحب فصول «رحمة الله علیه» چنین نسبتی وجود ندارد و بلکه «اقتضاء» را به خود «امر» نسبت داده است^۲. لذا تمام نگاه مرحوم آخوند در تفسیر قید مذکور و همچنین قیود دیگر به کلام شیخ انصاری «رحمة الله علیه» است، نه صاحب فصول «رحمة الله علیه».

نتیجه نهایی

با قطع نظر از این ایراد، روشن می‌شود که نیازی به ذکر قید «علی وجهه» در عنوان نزاع نداریم و اگر هم اخذ شود، قیدی توضیحی بوده و معنای این قید، اتیان مأمور به است با همان کمیت و کیفیت خاصی که متعلق طلب حقیقی امر قرار گرفته و به اعتبار برخورداری آن با همان کمیت و کیفیت، از مصلحتی خاص، امر آمر به آن تعلق گرفته است. لذا در این جا بحث می‌شود که «اگر مکلف، مأمور به فعلی در لسان شارع را، با همان کیفیت و کمیت خاص، اتیان نماید، مجزی از مطلوب حقیقی که محصل غرض مولی می‌باشد، هست یا خیر؟».

«و آخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمین»

۱- ایشان در کفایة الاصول، صفحه ۸۱ می‌فرمایند: «الظاهر أن المراد من الاقتضاء هاهنا الاقتضاء بنحو العلية و التأثير لا بنحو الكشف و الدلالة و لذا نسب إلى الإتيان لا إلى الصيغة».

۲- ایشان در الفصول الغروية، صفحه ۱۱۶، در عنوان نزاع می‌فرمایند: «فصل اختلفوا في أن الأمر بالشيء هل يقتضي الإجزاء إذا أتى به المأمور على وجهه أو لا».